

DIN SECUIEME ÎN ȚARA HAȚEGULUI: EXPEDIȚII OTOMANE ÎN TRANSILVANIA LA SFÂRȘITUL ANILOR 1470

IOAN-AUREL POP, ALEXANDRU SIMON

În nici 10 zile de la încheierea bătăliei de la Câmpul Pâinii, vestea victoriei raportată de căpitanii regelui Matia Corvinul asupra trupelor otomane și a oștii Țării Românești (la 13 octombrie 1479) ajungea la Buda. În 15 zile, știrea era dusă, prin trimisul oficial al regelui, la Veneția. Matia se grăbea să exploateze neașteptatul succes – cea mai mare reușită antiotomană a regatului său de la cucerirea fortăreței bosniace Jajce în 1463 – cum se putea mai bine. Avea ocazia unei noi reglări diplomatice de conturi cu împăratul Frederic al III-lea de Habsburg și cu Veneția. După ce solul său la Veneția fusese instruit ca, în primă fază, să declare că atacul otoman asupra regatului se datorase faptului că regele refuzase oferta foarte avantajoasă de pace făcută de Mehmed al II-lea (spre deosebire de dificila pace încheiată de Veneția cu Poarta în urmă cu mai puțin de un an), regele Matia acuza, în celelalte centre de putere, republica și pe împărat că-i instigaseră pe otomani împotriva sa¹.

Nu era nici prima și nici ultima dată când regele (care, la rândul său, permisesese și avea să mai îngăduie otomanilor să atace pământurile Republicii și împăratului prin regatul său) formula asemenea acuzații. În plus, era greu de crezut că Ali Beg și Basarab al IV-lea Țepeluș atacaseră regatul fără acordul sultanului. Iar Matia era conștient și că victoria de la Câmpul Pâinii putea cu greu să fie repetată (de aceea, a căutat, cu destul de mare succes, o înțelegere, temporară, cu Mehmed al II-lea). Reformarea sistemului defensiv din sudul Ungariei a fost accelerată. Problemele de coordonare între unitățile componente, care compromiseră în bună măsură planurile de luptă la 1467 ori 1476 și permiseseră arderea Oradei la 1474, fuseseră depășite aproape miraculos, deși cam târziu, la 1479. Această reformă a condus

¹ Orientativ: Archivio di Stato di Milano, Milano (ASM), Archivio Ducale Sforzesco/ Archivio Visconteo Sforzesco (A.D.S.), Potenze Estere, *Venezia*, cart. 369, 1479 Agosto-Dicembre, fasc. 4, Novembre, nn (8 noiembrie 1479; este singura referire la bătălia din octombrie din rapoartele milaneze de la Veneția); IORGA 1915, no. 73, 53-54; SZAKÁLY, PÁL 1998, 309-350 (cu majoritatea surselor editate privind confruntările din 1479); SIMON 2005 (cu alte surse arhivistice italiene).

la o defensivă mai solidă, dar nu a putut elimina problema necoordonării, care a contribuit semnificativ la succesele lui Baiazid al II-lea de la 1484².

Impactul militar și politic al păcii veneto-otomane asupra Ungariei

În mai 1479, reprezentanții Veneției în Ungaria trimiteau primele știri asupra raidurilor otomane în Transilvania. Matia însuși le invoca în aceeași perioadă. Atacarea Ungariei din trei părți, devastarea Transilvaniei și aștele nefavorabile motivau întreruperea negocierilor cu Vladislav Jagiello, „co-regele” Boemiei, și Albert Achilles de Brandenburg. Din această cauză, vestea atacării Transilvaniei putea fi o dezinformare, probabilitate contrazisă însă de ostilitatea ungaro-venetă, datorată conflictelor de frontieră croate și dalmate, și de experiența diplomaților.

Item der konig muß eylends wider gein Hungern reyten, dann die Turcken ziehen jm mit macht in das land an dreyen enden, und in drissig jaren nye so starck und so grosse forcht und geschrey gewesen, dann die Turcken haben ob xxTM menschen auß Sibenpurgen in der nechsten karwochen verganngen hinwegk gefurt und grosen schaden gethan (Buda, 26 mai 1479).

Veștile au fost acceptate și la Milano, intrat în conflict cu Matia, care-și susținea socru, pe Ferdinand de Aragon, în încercarea de a-și instala fiul, Frederico, ca duce de Milano, în locul familiei Sforza. În fapt, Veneția și Milano au dat mai mare atenție acestor evenimente decât bătăliei din octombrie, mai ales că Veneția era deja învinovățită violent pentru ele în regat³.

Qua e venuto novella certa de Ungaria como li Turchi hanno trascorso in Transilvania, provincia del dicto re de Ungaria, et hanno facto grandissima preda et menato grandissimo numero de anime, in modo che, secondo che scrive lo ambaxiatore de questa Signoria [Veneția], per quanto ho inteso, de bono loco el dicto re desidera che questa pace italica [între Milano, Veneția și Neapole în principal] omnino se face et versa altre parole de altra sorte che non le ha facto per el passato (Veneția, 11 mai 1479).

Preterea novamente questa Signoria ha havuto lettere de Ungaria per lequale el suo ambaxatore le scrive che li Turchi che corseno et invaseno

² GÜNDISCH 1974; PÁLFFY 2000, 42-45; SIMON 2009 (pentru antecedente).

³ ASM, A.D.S., Potenze estere, Venezia, cart. 368, 1479 Gennaio-Luglio, fasc. 3, Marzo, nr; fasc. 5 (9 martie, 11, 21 mai; toate mesajele sunt semnate de către experimentatul reprezentant al Milanului la Veneția, Leonardo Botta, foarte familiarizat cu „afacerile răsăritene”; BACHMANN 1892, no. 439, 452-453 (26 mai 1479; originalul, anexă la raportul către Albert Achilles, provine din Staatsarchiv Nürnberg, Fürstentum Brandenburg-Ansbach, Herrschaftliche Bücher, reg. 49, f. 241^r); JÁSZAY 1989; KUBINYI 2001, 93-95, 117-120 (în ediția engleză din 2008, vezi 110-111, 114-115); SIMON 2007.

a di passati la Transilvania fecero uno damno inextimabile de numero grandissimo de anime captivate, bestiame et incendii, et che tutta la Ungaria dice essere successo per la pace che Venetiani hanno facto col Turcho, in modo che esso ambaxatore non ha ardire de uscire de casa pe dubio de non essere taliato ad pezi da quelli Ungari [otomanii loviseră și lângă Ljubliana, în teritoriile ereditare ale împăratului Frederic al III-lea, conform aceleiași surse, aceasta mai indicând și că, din punct de vedere al intereselor Republicii, care tot mai încerca să-i cumpere bunăvoința lui Matia în afacerile dalmate, atacurile din 1479 au avut efect contrar, altfel decât arderea Oradei la 1474] (Veneția, 21 mai).

Atacurile par să nu fi lăsat însă urme documentare majore în Transilvania. Sursele din mediul sășesc indică o agitație mai sporită doar în raporturile cu Ștefan Báthory, proaspătul voievod al Transilvaniei, și cu Ștefan al III-lea cel Mare al Moldovei. Din aprilie, când au avut loc și primele atacuri (la care nu se face însă referire), datează scrisoarea brașovenilor către Ștefan, în care menirea sa de protector, „trimis de Dumnezeu”, al Transilvaniei, era invocată alături de credința sașilor față de Sfânta Coroană. Ștefan cel Mare le-a răspuns și prin anunțul unui raid otomano-muntean în Secuime.

Și dau de știre Domniei Voastre [Judele și jurații orașului Brașov] despre aceasta. Iată că s-a întâmplat acest lucru și turcii și muntenii au prădat țara domnului nostru a craiului [Matia Corvin], Țara Secuilor [...]. De aceea Domnia Voastră căutați bine cu iscoade și dacă veți vedea Domnia Voastră că acei vrăjmași pornesc ori împotriva voastră sau împotriva noastră, să fiți gata și să ne trimiteți iute de știre, și noaptea și ziua, ca să fim și noi gata și să ne ridicăm împreună cu Domnia Voastră împotriva acelor vrăjmași (Hârlău, 9 iulie <1479>).

Brașovenii trebuiau să-l înștiințeze pe Ștefan Báthory ca toți să se unească contra dușmanului. Pentru ca un asemenea raid să lovească Secuimea fără a atinge Brașovul, trebuia să treacă prin Moldova. Chiar dacă raidul nu era real (sursele germane și italiene ar sugera însă contrariul), mesajul domnului era clar: cei din vest trebuiau să-i asculte cererile, altfel pagubele deveneau imense⁴.

⁴ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale – filiala Brașov, Brașov, Arhiva Orașului Brașov/Archiv der Stadt Kronstadt, fonduri familiale/Familiennachlässe, Stenner, I, no. 445 (9 iulie <1479>; document editat sub diferite date, ultima oară, sub 1481, în URKUNDENBUCH, no. 4512, 329; pentru datare și context: SIMON 2004, 3-26, 15-16; Schnell, I, no. 28 (26 aprilie 1479; copie în Magyar Országos Levéltár [Arhiva Națională a Ungariei], Budapesta (MOL), (Secția U) Diplomatikai Fényké gyűjtemény [Arhiva copiilor fotografice], <no.> 246652; ultima ediție: URKUNDENBUCH, VII, no. 4302, 210; îi mulțumesc colegului Liviu Cîmpeanu, de la Arhiva Bisericii Negre, pentru copiele după originale puse la dispoziție.

Diplomație și acțiune militară în teritoriile de frontieră ale Creștinătății

La începutul toamnei se vorbea deja despre acțiunea otomanilor care „*hanno transcorso prima tutta la Valachia Maggiore et Minore et deinde una grande parte del paese del re de Ungaria*”, pe care au devastat-o. Nici un document păstrat din mediul săsesc nu relevă o asemenea catastrofă. Cu excepția „episodului” din vară, sud-estul Transilvaniei nu pare să fi fost afectat de raidurile din 1479. Cel mai probabil atacurile s-au concentrat încă din primăvară asupra Făgărașului și Hațegului. Este însă dificil de spus dacă Ștefan a (mai) permis un atac otoman (în Secuime) prin Moldova. Sigur este doar că, dincolo de problema controlului domnesc asupra sudului statului, nici o acțiune otomană în Moldova nu a putut fi oprită mai la sud de Vaslui și că, la 1479, trupele moldave, altfel decât cele ungare la 1475, 1476 ori 1484, nu s-au mișcat în sprijinul regatului, înainte sau după bătălia de la Câmpul Pâinii⁵.

Nu este exclus ca amenințarea din mesajul moldav din iulie să fi devenit, „involuntar” poate, realitate la sfârșitul verii. La 1476, doar trupele din Ungaria propriu-zisă, conduse de Ștefan Báthory, veniseră, cu întârziere, în sprijinul lui Ștefan al III-lea. Ambii principii erau conștienți că fără sprijinul Transilvaniei, în primul rând al sudului acesteia, o reușită antiotomană era greu de obținut. Nu este exclus nici ca neutralitatea lui Ștefan în conflict să fi fost câștigată abia în ajunul bătăliei de la Câmpul Pâinii. Spre o astfel de concluzie conduce, în acest context, *sfatul* făcut (conform lui J. Unrest) de unguri cu *valahii*, înainte ca primii (și doar ei) să plece contra otomanilor. Tensionatele renegocieri moldo-ungare ale tratatului din 1475, amenințarea care plana asupra lui Ștefan cel Mare însuși ori solia sa la Poartă de la sfârșitul lui 1479 susțin această idee. În orice caz, cel puțin trupele Sibiului au fost la Câmpul Pâinii și nici un atac nu a (mai) venit din est⁶.

Transilvania ca spațiu de legătură între Peninsula Italică și Marea Neagră

La începutul lui 1479, țintele ungare ale otomanilor păreau să fie Belgradul și Bosnia regală. La Veneția ajungeau știri că sultanul „*etiam prepara nova armata per mandarla nel Danubio*”, ceea ce implica un atac la Gurile Dunării. Cu banii obținuți de Veneția de la Roma la sfârșitul lui 1478, Ștefan și-a fortificat în regim de urgență pozițiile de la Chilia și Cetatea Albă, chiar în

⁵ În general: ASM, A.D.S., Potenze estere, *Venezia*, cart. 369, fasc. 2, *Settembre*, nn (8 septembrie); URKUNDENBUCH, VII, nos. 4300-4320, 208-220 (aprilie-octombrie); SIMON 2009 a. Presupunem că prin *Valachia Maggiore et Minore* se înțelegeau Țara Românească și, respectiv, Moldova (perspectiva clasică), deoarece perspectiva habsburgică, prin care *Valahia Mare* era Muntenia, iar *Valahia Mică* era Oltenia, se va răspândi cu precădere după moartea regelui Matia Corvin.

⁶ Orientativ: HÜRNUZAKI 1891, no. 233, 262; THALLÓCZY 1913, 36-38 (iunie-august 1476); BONFINI 1941, 92-99, 124, 129; UNREST 1957, 108 (pentru aprilie-septembrie 1479).

perioada în care otomanii păreau să fi lovit, prin Moldova, Secuimea (iunie-iulie). Odată încheiată pacea între Republică și Poartă, Ștefan, ale cărui legături cu Venetia par să fi fost sistate sau mascate foarte bine datorită temerilor otomane ale Venetiei, putea deveni oricând ținta otomanilor, care nu-l mai atacaseră de trei ani. Matia avea motive și mai mari de îngrijorare. Era în conflict cu toți vecinii săi catolici, iar în februarie, Mehmed, instigat aparent deja de Venetia contra sa, refuzase să primească trimișii Budei și ai Neapolelui⁷.

Temerile regelui n-au întârziat să se adeverească. Venetia pare să fi mediat și un acord între Mehmed al II-lea și Frederic al III-lea, prin care „celălalt împărat” își cumpăra și liniștea otomană.

A di passati venne noticia qua como lo Imperatore haveva soy ambaxatori al grande Turcho et pracitchava paxe con luy. Hora questa Signoria e certificata como el prefato Imperatore ha concluso dicta pace et da al dicto Turcho ducati XV^m al anno per essere securo luy et li paesi dalle incursioni et offerse turchesche (22 august) [în 26 august, venea, de la Venetia la Milano, și știrea că 30 000 de otomani erau strănși în zona Bosniei, pentru a-l ataca pe Matia Corvinul; peste câteva zile se știa deja la Venetia (în 1 septembrie) că teritoriile regelui ungar suferiseră mari pagube].

Venetia și Milanul au anihilat planurile lui Matia și ale lui Ferdinand de Aragon. Ei erau dispuși, în pofida conflictelor tradiționale dintre regele ungar și Frederic al III-lea, să-i ofere împăratului și 300 000 ducați în schimbul sprijinului său pentru alungarea familiei Sforza de la Milano (martie). În schimb, prin presiuni și promisiuni, Matia a anihilat pericolul izolării sale, conturat de eforturile diplomației venete, ajungând la acorduri cu regele Cazimir al IV-lea și Vladislav al II-lea. N-a putut însă evita lovitura otomană, anunțată ca având urmări catastrofale încă de la începutul lunii septembrie.

Et ad cio le Vestre Excellentiae [Bianca și Lodovico il Moro Sforza] intendano ch'el dicto Turcho non perde tempo: quelle sano che in questi proximi giorni li signifirai la coreria che li Turchi havevano facto nel paese del re de Ungaria. Da novo adviso le Vestre Sublimita che dicta coreria, per quanto se sente qua, e stata delle maggiore et delle piu crudele che habiano facto da dieci anni in qua, per che hanno transcorso prima tutta la Valachia Maggiore et Minore et deinde una grande parte del paese del re de Ungari, dovi hanno facto tanto preda, che ultra li morti, che sono numero grandissimo, hanno menato via vinti milliari

⁷ ASM, A.D.S., Potenze estere, Venezia, cart. 368, fasc. 1, Gennaio, nn; fasc. 2, Febbraio, nn (10. 14, 23, 28, 31 ianuarie, 22 februarie, 26 februarie); PANAITESCU 1958, Cronica moldo-germană, 33; SIMON 2009b (dat fiind și trecutul moldo-venețian și linia generală a politicii pontice urmată de Înalta Poartă în acea perioadă, nu este de exclus ca vasele sultanului să fi încercat în anul 1479 un atac asupra Cetății Albe ori asupra cetății Ilice la Gurile Niprului.

de anime, et piu; et che hanno morto quanti vecchi et vecchia et putti piccolini li sono venuti alle mani, in modo che, insieme alle bestie, li hanno morto, che sono vintimillia de paese, con tanto setore delli dicti homini et bestie morte, che non se li po praticare.// Item ha mandato questo anno settanta galee nel Mare Maggiore et ha expugnato uno castello che may piu haveva potuto avere, in modo che tutto quello mare e hora in sua libera potesta [în acest caz, dacă și atacul și succesul acestuia s-au petrecut aievea, este vorba probabil despre continuarea acțiunilor pontice începute de Poartă în Crimeea, încă din 1478, pentru stabilizarea puterii otomane în regiune și a poziției fidelului Mengli Ghiray, hanul Hoardei de Aur]. Et similiter [Mehmed al II-lea] ha mandato uno figliolo con uno exercito assay grosso contra uno figliolo gia de Usono Cassano (Veneția, 8 septembrie 1479).

Fără intervenția trupelor bănățene la Câmpul Pâinii, poate nu doar bătălia s-ar fi terminat în dezastru creștin. De ambele părți ale frontierei transilvane alte mijloace asigurau însă liniștea⁸.

Bătălia de la Câmpul Pâinii și recunoașterea oficială a lui Ioan Corvin ca fiu al regelui Matia

Succesul căpitanilor săi de la mijlocul lui octombrie 1479 pare să-i fi oferit regelui Matia și cadrul (victorios) necesar pentru scoaterea în lume a fiului său nelegitim, Ioan. La aproape trei ani de la căsătoria cu Beatrice de Aragon, pentru rege și apropiatii săi era clar că fiica lui Ferdinand nu putea avea copii (această problemă va deveni însă cu adevărat publică abia în cursul anilor 1482-1483, în vremea altor crize otomano-ungare și italo-habsburgo-ungare). Probabil chiar în ziua (de 21 octombrie) în care a primit vestea succesului lui Ștefan Báthory și a lui Pavel Chinezu, la opt zile după bătălia de la Câmpul Pâinii (13 octombrie) și cu mai puțin de o zi înainte să o anunțe Romei (la 22 octombrie), cu acuzațiile de rigoare la adresa Veneției și a lui Frederic al III-lea, Matia a emis primul său act cunoscut în favoarea fiului său Ioan, ca duce de Liptov și comite de Hunedoara (după câte se pare, logica și tonul actului arată că decizia fusese luată de mai multă vreme)⁹.

⁸ Date: ASM, A.D.S., Potenze estere, *Venezia*, cart. 368, fasc. 3, nn; fasc. 4, nn, fasc. 5, nn (9, 20, 21 martie, 5, 7, 26 aprilie, 5, 8 mai); cart. 369, fasc. 1, nn, fasc. 2, nn (21, 26 august, 1, 8 septembrie). Totuși Frederic al III-lea a refuzat să mai facă o ceremonie de investitură pentru familia Sforza ca stăpână a fiefului imperial care era Ducatul Milanului. A fost unul dintre motivele pentru care, în pofida alianțelor deja încheiate, Veneția a încercat să-și cumpere măcar liniștea ei din partea lui Matia (martie-mai). Matia n-a cedat însă și poate a și încasat banii, cum procedase și în cursul anilor 1460.

⁹ Documentul (MOL, DL 27714, 21 octombrie 1479) a fost semnalat de mai multe ori, începând cu secolul al XIX-lea, dar n-a fost vreodată editat până acum, din câte cunoaștem, nici măcar de către autorul unicui

Victoria nu era menționată în document, la fel ca și decizia regală de numire (mai exact, momentul producerii acesteia) a lui Ioan ca duce și comite. Aparent, actul nu era legat nici de triumful militar, nici de problema numirii lui Ioan într-o demnitate comitatensă în Transilvania. Matia încerca să nu amestece oficial lucrurile, tocmai datorită problemei puse de succesiunea sa (conform tratatului de la Wiener-Neustadt, din 1463, cu Frederic al III-lea, coroana ungară rămânea în familia Hunedoreștilor doar dacă Matia avea urmași legitimi de sex masculin). În esență, actul din 21 octombrie 1479 era o simplă acordare de domenii (Ioan primea o serie de domenii în comitatele Târnava și Dăbâca și în alte părți, domenii intrate în posesia coroanei în urma stingerii liniei masculine a posesorilor lor de drept). În paralel, decizia feudală, conformă cu prerogativele regalității, legiferate de Dietă, consfințea statutul lui Ioan de duce și comite. Conta enorm și faptul că Matia reușise să obțină acordul Beatricei pentru donația sa și pentru calificarea oficială a „ducelui și comitelui Ioan” drept „unic născut al său”. Însă, ca și victoria antiotomană, și acesta era doar un triumf trecător pentru el¹⁰.

Anexă

1479 octombrie 21, Buda

Matia Corvinul, regele Ungariei, poruncește conventului din Cluj-Mănăstur să-l pună pe Ioan Corvin, duce de Liptovia și comite de Hunedoara, ca unic fiu al său, cu acordul reginei Beatrice, în stăpânirea întregilor părți de posesiune din Valea Izvoarelor, Sânpaul, Ogra, Giulus, Gewres și Lăscud, din comitatul Târnava, foste ale răposatului Nicolae, fiul lui Mihail de Sânpaul, ca și în stăpânirea întregii părți de posesiune din Mureșeni de Câmpie, din comitatul Dăbâca, fostă a răposatului Ioan, fiul lui Mihail de Jucu, precum și a tuturor moșiilor, porțiunilor și a drepturilor de posesiune ale răposatului Wok Sandrin, aflate în

monografiile dedicate fiului lui Matia (SCHÖNHER 1894). Pentru ostilitatea lui Frederic al III-lea și a Beatricei de Aragon față de succesiunea regală în Ungaria a lui Ioan, vezi NEHRING 1989 (probabil la 1479, Matia a obținut acordul Beatricei, promițându-i că nu va întreprinde mai mult în favoarea regală a lui Ioan. Pentru anunțul oficial al victoriei de la Câmpul Pîinii, vezi și VERESS 1914, no. 30, 33 (în orice caz, este de remarcat că vestea a circulat cel puțin la fel de repede ca și cea privind înfruntările precedente cu otomanii de la Vaslui și de la Valea Albă; vezi aici și SIMON 2007 a, 281 (nota 236), 568-569. Pentru (parte din) domeniile primite de Ioan: KÁDÁR, RÉTHY, TAGÁNYI 1900-1905.

¹⁰ În mod semnificativ, posesiunile donate lui Ioan Corvin sunt concentrate în mare măsură în zona centrală a Transilvaniei, în comitatele Dăbâca și Târnava. Este deopotrivă aria în care au fost acordate domenii domnilor Moldovei Ștefan I (de către Sigismund de Luxemburg, pe la 1397-1398) și Ștefan al III-lea cel Mare (de către Matia Corvin, la 1489, donație confirmată și pusă în practică de către Vladislav al II-lea Jagiello, începând cu 1492) și, în mod parțial, aria „contractului româno-maghiar” de la începutul expansiunii ungare în Transilvania, care a dat naștere acelei *universitas Hungarorum et Valachorum* la 1437 (pentru tradiția politică a zonei: SÜTTŐ 2008, 161-170; SĂLĂGEAN 2008, 185-195; pentru domeniile transilvane ale domnilor Moldovei, de la Ștefan I la Ștefan al III -lea: SIMON 2008.

orice comitat al Regatului Ungariei sau al Transilvaniei, ajunse în dreptul de danie regesc prin stingerea neamului vechilor titulari.

Mathias, Dei gracia, rex Hungarie, Bohemie etc., fidelibus nostris conventui ecclesie de Kolosmonostra, salutem et et graciam!

Cum nos/ qui ex suscepti regiminis officio et liberalitatis nostre largiflua habundancia cunctis de nobis benemeritis donativa largimur debemus tamen/ naturali affectu illi possumus liberalitatem nostram regiam ostendere qui ex nostram propagacionem vite sumpsit exordium sicut ergo/ affectionem instinctu naturali cogimur, ut illustrem Johannem, ducem Liphthoviensem et comitem de Hwnjyad, unicum natum nostrum, diligamus/ ita eciam volendo ipsum ex magna dileccionem qua illi tanquam nato nostro^I carissimo afficimur beneficio prosequi graciose/ totales porciones possessionarias condam Nicolai, filii Michaelis de Zenthpal in possessionibus^{II} Bessenjewe, eadem Zenthpal ac Ugra,/ Gewres et Laczkod, in de Kykellew, item totalem porcionem possessionariam quondam Johannis, filii Michaelis de Swk in possessionem/ Omboz vocatam, in de Doboka comitatibus, preterea universis possessiones, porciones et quelibet iura possessionaria condam Wok/ Sandrini (sic!) in quibuscumque comitatibus prefati regni nostri Hungarie ac parcium Transsilvanarum existentes et habita, que per defectum/ seminis eorundem ad nostram maiestatem sacram eiusdem regni nostri Hungarie coronam rite et legittime devoluta esse perhibentur,/ simulcum cunctis suis utilitatibus et pertinenciis quibuslibet premissis sic ut perfertur stantibus et se habentibus ex certa nostra sciencia et animo/ deliberato ac de consensu et beneplacita voluntate serenissime domine Beatricis regine, consortis nostre carissime, nominato Johanni/ duci, nato nostro suisque heredibus et posteritatibus universis, vigore aliarum litterarum nostrarum donacionalium superinde confectarum, in perpetuum/ contulerimus velimusque eundem in dominium eorundem per nostrum et vestrum homines legittime facere introduci. Fidelitati igitur vestre firmiter/ precipiendo mandamus quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum quo presente Andreas Porkolab vel/ Stephanus Bordy aut Georgius Sijwlok de Sanczal sive Emericus Lewkes de Hederfaj vel Demetrius de Chykanemthey/ aut Benedictus Gybar de Lona vel Ladislaus Porkolab de Gewcz sive Johannes Desy de Iklod, aliis absentibus, homo noster,/ ad facies prescriptarum porcionum possessionariarum in dictis possessionibus Bessenjewe, Zenthpal, Wgra, Gijwolas^{III}, Gewres, Laczkod/ et^{IV} Omboz vocatarum habitarum, consequenterque universarum porcionum possessionariarum et quorumlibet iurium possessionariorum prefati condam/ Wok Santrini ubivis existencium, vicinis et commetaneis earundem universis inibi legittime convocatis et presentibus accedendo, introducat/ prefatum Johannem ducem in dominium eorundem, statuaturque eadem eidem premissis nostre donacionis titulo perpetuo possidendas,/ si non fuerit contradictum; contradictores vero, si qui fuerint, evocet eosdem contra annotatum Johannem ducem ad terminum competentem,/ nostram personalem in presenciam, reacionem contradiccionis eorum reddituros. Et posthec huiusmodi introduccionis et statucionis/ seriem cum contradictorum et evocatorum, si qui fuerint, vicinorumque et commetaneorum qui premissis satatucioni intererunt nominibus terminoque/ assignato, ut fuerit expediens, dicte nostre personali presencie fideliter rescribatis.

Datum Bude, in festo Undecim/ Milium Virginum, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo nono, regnorum nostrorum Hungarie etc. anno vigesimo secundo, Bohemie vero undecimo.

Arhivele Naționale Maghiare, Dl. 27 714.

Original pe hârtie, cu urmele peceții de închidere aplicate pe verso.

Note

I. Urmează *afficimur*, tăiat.

II. Urmează *eadem Z*, tăiat.

III. Posesiune adăugată doar în această a doua enumerare și inexistentă în lista de la începutul actului.

IV. Urmează *ho*, tăiat.

Ioan Aurel Pop

Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
i_a_pop@yahoo.com

Alexandru Simon

Institutul de Istorie „George Barițiu”,
Cluj-Napoca
Alexandrusimon2003@yahoo.com

BCU Cluj / Central University Library Cluj BIBLIOGRAFIE

BACHMANN 1892

A. Bachmann (ed.), *Urkundliche Nachträge zur Österreichisch-Deutschen Geschichte im Zeitalter Kaiser Friedrich III.* (= *Fontes Rerum Austriacarum*, II, 46), Wien 1892.

BONFINI 1941

A. Bonfini, *Rerum Ungaricarum Decades*, IV (eds. J. Fögel, L. Juhász, B. Iványi), Leipzig 1941 [Budapest 1944-1945].

GÜNDISCH 1974

G. Gündisch, *Siebenbürgen in der Türkenabwehr 1396-1526*, *Revue Roumaine d'Histoire*, XIII, Bucarest 1974, 3, 415-443.

HURMUZAKI 1891

E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, II-2, 1451-1510 (ed. N. Densușianu), București 1891.

IORGA 1915

N. Iorga, *Notes et extraits pour servir à l'histoire des croisades au XVe siècle*, IV, 1453-1476, Bucarest 1915.

JASZAY 1989

M. Jászay, *Contrastes et diplomatie dans les rapports de Matthias Ier Corvin et la République de Venise*, *Acta Historica Academiae Scientiarum Hungaricae*, XXXV, Budapest 1989, 1-4, 3-39.

KADAR, RETHY, TAGANYI 1900-1905

J. Kádár, L. Réthy, K. Tagányi (eds.), Szolnok-Doboka vármegye monographiája, I-VII, Dées 1900-1905.

KUBINYI 2001

A. Kubinyi, Mátyás Király, Budapest 2001.

NEHRING 1989

K. Nehring, Matthias Corvinus, Kaiser Friedrich III und das Reich. Zum Hunyadisch-Habsburgischen Gegensatz im Donauraum, München 1989².

PÁLFFY 2000

G. Pálffy, *The Origins and Development of the Border Defense System against the Ottoman Empire in Hungary (up to the Early Eighteenth Century)*. In: P. Fodor, G. David (eds.), *Ottomans, Hungarians and Habsburgs in Central Europe: the Military Confines in the Era of Ottoman Conquest*, Leiden 2000, 3-70.

PANAITESCU 1958

P. P. Panaitescu (ed.), *Cronicile slavo-române din secolele XV-XVI publicate de Ioan Bogdan*, București 1958.

SĂLĂGEAN 2008

T. Sălăgean, «Contrat» et «révolte» traditions politiques dans le nord-ouest de la Transylvanie à la fin du règne de Sigismond de Luxembourg. In: I. Drăgan, I.-A. Pop, T. Sălăgean, A. Simon (eds.), *A Century in the History of Transylvania. The Later Crusades. Humanism, Church Union and Social Mobility at the End of the Middle Ages (= Mélanges d'Histoire Générale, Nouvelle Série, II, 1)*, Cluj-Napoca 2008, 185-195.

SCHÖNHER 1894 CU Cluj / Central University Library Cluj

G. Schönherr, Hunyadi Corvin János 1473-1504, Budapest 1894.

SIMON 2004

A. Simon, *În jurul bătăliei de la Vaslui (1474-1475). Considerații asupra relațiilor dintre Regatul Ungariei, Moldova și Țara Românească*, Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Series Historia, XLIX, Cluj-Napoca 2004, 2, 3-26.

SIMON 2005

A. Simon, *Lumina lui Djem. Suceava, Buda și Istanbul în anii 1480*, Anuarul Institutului de Istorie George Barițiu Cluj-Napoca, XLVIII, 2005, 11-43.

SIMON 2007

A. Simon, *Anti-Ottoman Warfare and Crusader Propaganda in 1474: New Evidences from the Archives of Milan*, Revue Roumaine d'Histoire, XLVI, 2007, 1-4, 25-39.

SIMON 2007a

A. Simon, Ștefan cel Mare și Matia Corvin. O coexistență medievală, Cluj-Napoca 2007.

SIMON 2008

A. Simon, *The Walachians in Ottoman-Hungarian Power Relations*, ActaMN, XLVII-XLVIII/II, 2008-2009, 199-218.

SIMON 2009

A. Simon, *Provincia, regatul și imperiul. Transilvania și Imperiul Otoman în contextul bătăliei de la Baia*. În: I. M. Țiplic, K. Gündisch (eds.), *Sașii și concetățenii lor ardeleni/Die Sachsen und ihre Siebenbürgische Nachbarn*. Studia in honorem Dr. Thomas Nägler, Alba Iulia 2009, 201-214.

SIMON 2009a

A. Simon, *The Ottoman-Hungarian Crisis of 1484: Diplomacy and Warfare in Matthias Corvinus' Local and Regional Politics*. In: A. Bárány, A. Györkös (eds.), *Matthias and his Legacy. Cultural and Political Encounters between East and West*, Debrecen 2009, 401-436.

SIMON 2009b

A. Simon, *The Costs and Benefits of Anti-Ottoman Warfare: The Case of Moldavia (1475-1477)*, *Revue Roumaine d'Histoire*, XLVIII, 2009, 1-2, 37-53.

SZAKÁLY, PÁL 1998

F. Szakály, F. Pál, *A kenyérmezői csata (1479. október 13.)*, *Hadtörténelmi Közlemények*, CXI, Budapest 1998, 3-4, 1-43.

SÜTTŐ 2008

Sz. Süttő, *Spuren einer vom niederen Adel ausgeübten Autonomie im Siebenbürgen des ausgehenden 14. Jahrhunderts*. In: I. Drăgan, I.-A. Pop, T. Sălăgean, A. Simon (eds.), *A Century in the History of Transylvania. The Later Crusades. Humanism, Church Union and Social Mobility at the End of the Middle Ages* (= *Mélanges d'Histoire Générale, Nouvelle Série*, II, 1), Cluj-Napoca 2008, 161-170.

THALLÓCZY 1913

L. Thallóczy, *Frammenti relativi alla storia dei paesi situati all'Adria* (extras din *Archaeografo Triestino*, s. III, t. VII, 1), Trieste 1913.

UNREST 1957

J. Unrest, *Österreichische Chronik* (= *Monumenta Germaniae Historica, Scriptorum Rerum Germanicarum, Nova Series*, XI), editie K. Grossman, Weimar 1957 (reprint München 1968).

URKUNDENBUCH

K. Gündisch (ed.), *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, VII, 1474-1489, Bucarest, 1991.

VERESS 1914

E. Veress, *Actae et epistolae relationum Transylvaniae Hungariaeque cum Moldavia et Valachia* (= *Fontes Rerum Transsylvanicarum*, IV, VI), I: 1468-1540, Budapest 1914.

**FROM SEKLER LAND TO HAȚEG LAND.
OTTOMAN EXPEDITIONS IN TRANSYLVANIA
AT THE END OF THE 1470S
(ABSTRACT)**

In 1479, two events marked the royal Hungarian crown on (namely) the eastern level: the Ottoman-Venetian peace treaty and the 'acknowledgement' of John (Corvinus) as the *only natural son* of the king of Hungary by his own father, Matthias Corvinus. Both events were interconnected by the Ottoman raids in southern Hungary and Transylvania and by the anti-Ottoman victory at Câmpul

Pâinii (Bread Field). The Ottoman attacks on Hungary were largely, not only by means of royal propaganda, the result of the Ottoman-Venetian treaty of January, while the well exploited, in terms of royal diplomacy and propaganda, victory of October presented the king with the awaited opportunity to 'push through' John's political debut, as his son and as a Hungarian feudal lord. 'In between' there were the attacks suffered by Transylvania, namely in its eastern, in the Szekler Land, and south-western parts, in the Hațeg Land, and 'much less' in the Saxon areas between these Transylvanian Lands. Based on Italian and Hungarian archive material, the study provides an overview of these chains of events linking domestic and foreign politics.